

27 MAYIS 1960 DARBESİ SÜRECİNDE HAVADİS GAZETESİ¹

Prof. Dr. Nurettin GÜLMEZ

Celal Bayar Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi,
Tarih Bölümü

Süleyman AŞIK

Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Tarih A.B.D. Doktora Öğrencisi

ÖZ

Türkiye, II. Dünya Savaşı'ndan sonra çok partili hayat anlayışını sistemleştirmek için harekete geçmiştir. Bu bağlamda, çeşitli partiler kurulmuş ve bunlardan birisi olan eski Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) mensuplarının kurduğu Demokrat Parti (DP) 1950'de iktidara gelmiştir. On yıl ülkeyi yöneten Demokratlar döneminde basın da ön plana çıkmıştır. Bazı gazeteler, Demokrat Parti yanlısı bir yayın politikası benimsemişlerdir. Havadis de bu grupta yer alan gazetelerden olmuştur. Ancak, 27 Mayıs 1960 tarihinde gerçekleştirilen askeri darbe ile yayın politikasında bir takım değişiklikler meydana gelmiş ve Demokrat Parti'yi destekleyen yayın anlayışı terk edilmiştir. Gazete bunun gerekçelerini de zaman zaman okuyucuları ile paylaşmıştır.

Bu çalışmada, Demokrat Parti taraftarı olan Havadis gazetesinin 27 Mayıs 1960 darbesi öncesi ülkedeki siyasi atmosferi veren yayınlarıyla müdahale sonrası konu hakkında izlediği yayın politikası incelenecektir. Gazetenin olaylara bakışı "müdahale öncesi", "sonrası" "yargılama süreci" şeklinde üç kısımda ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Demokrat Parti, Havadis, 27 Mayıs 1960, Yargılama Süreci.

THE DAILY "HAVADİS" IN THE PROCESS OF 27 MAY 1960 COUP

ABSTRACT

After World War II, Turkey has taken action to systematize understanding of multi-party system. In this sense, different parties were established. Democrat Party, one of those, which was established by Republican People's Party's old members, comes to power in 1950. The press had come to the fore at the period of Democrats which ruled the country for ten years. Some newspapers adopted a pro Democrat Party broadcasting policy. Havadis was in the group too. However it was become some

¹ Makalenin geliş tarihi: 02.02.2014
Makalenin kabul tarihi: 14.04.2014

changing in the broadcasting policy after military coup to be performed on 27 May 1960, and it was left the concept of broadcasting which supported to the Democrat Party. Sometimes the newspaper shared these justifications with the readers.

In this study, Havadis which a pro Democrat Party newspaper that given the political atmosphere in the country prior to 27 May 1960 with publication its after intervention was followed on the subject policy will be examined broadcasting policy. Overview of the newspaper's events after "pre- intervention", "after intervention" and "prosecution process" will be handle the subject in three parts.

Keywords: Democrat Party, Havadis, 27 May 1960, Prosecution Process.

GİRİŞ

Cumhuriyet'in ilanından Atatürk'ün vefatına kadar geçen sürede Türkiye'de iki kez çok partili hayat denemesi olmuş, fakat iki girişimde de istenilen sonuç elde edilememiştir. Türkiye savaşa fiilen girmese de, II. Dünya Savaşı'nın patlak vermesi, olağanüstü bir dönem yaşamasına neden olmuş ve çok partili hayat gündeme gelmemiştir. Fakat savaşın demokrasi yanlısı ülkelerce kazanılması ve Türkiye üzerindeki Sovyet tehdidi, Türkiye'nin Batı ittifak sistemine yaklaşmasına ve demokratik yönetim şekline yönelmesine hız kazandırmıştır. Bunların yanı sıra, bu yönelişte bazı iç etkenler de olmuştur. Neticede, çok partili hayata geçiş süreci başlamış ve Demokrat Parti (DP) 1946 yılında kurulmuştur. Bu tarihten dört yıl sonra da iktidara gelmiştir.

Celal Bayar 22 Mayıs 1950'de Cumhurbaşkanı seçildikten sonra başbakanlığa Adnan Menderes'i getirmiş ve fiilen Demokrat Parti iktidarı başlamıştır (Demir, 2011, s. 25). Menderes 29 Mayıs 1950'de TBMM'ye Hükümet Programı'nı sunmuş ve bir konuşma yapmıştır. Konuşmasında, demokratik dönemin önemini vurgularken şu ifadeleri kullanmıştır:

"Tarihimizde ilk defadır ki, yüksek heyetimiz milli iradenin tam ve serbest tecellisi neticesinde, millet mukadderatına hâkim mevkie gelmiş bulunuyor. ... Şüphe yok ki, 14 Mayıs bir devre son veren, yeni bir devir açan müstesna bir ehemmiyette tarihi bir gün olarak daima anılacaktır. 14 Mayıs seçimleriyle memlekette şimdiye kadar yapılanlarla ölçülemeyecek ehemmiyette mühim bir inkılâbın en mühim merhalesi açılmıştır" (Menderes-Akyol, 2011, s. 103).

Demokrat Parti Hükümeti hızla iktisadi ve sosyal/siyasi girişimlere başlamıştır. Hatta 1950-1954 yılları arası kimi isimlerce "Demokrat Parti'nin altın yılları" olarak değerlendirilmiştir (Albayrak, 2004, s. 181). Bu tarihler arasında, görece hür ve demokratik bir ortam mevcuttur (Karpat, 2012, s. 495). Fakat özellikle Demokrat Parti'nin ikinci dönemi ile birlikte pek çok alanda bazı sıkıntılar görülmeye başlanmıştır. Şevket Süreyya Aydemir, Adnan Menderes iktidarlarını değerlendirirken, uyuyan imkânların uyandırıldığını, çarkların harekete geçirildiğini söylemiştir. Ancak, birçok alanda da çarkların birbirine çarpmasının önlenemediğini ifade etmiş, bundan kaçışın da esasında mümkün olmadığını belirtmiştir. Bu bağlamda, iktidarın benimsediği siyasetle

toplum içinde çelişkilerin ve sınıflaşmaların, ortaya çıkmasının kaçınılmaz olduğunu dile getirmiştir (Aydemir, 2010, s. 220).

1958 yılından itibaren Demokrat Parti hükümeti düşüşe geçmiş, muhalif basında eleştiriler sertleşmiş, hatta gazeteciler grup grup hâkim önüne çıkarılarak hapse mahkûm edilmişlerdir (Başgil, 2008, s. 109). Ülkede bir taraftan bu gelişmeler yaşanırken diğer yandan da, muhalefet partileri kendi aralarında birleşme yoluna gitmeye başlamışlardır. Ekim 1958’de Cumhuriyetçi Millet Partisi (CMP) ile Türkiye Köylü Partisi (TKP) birleşerek, Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi’ni (CKMP) oluşturmuşlardır. Ayrıca, Kasım 1958’de de Hürriyet Partisi (HP), CHP ile birleşmiştir. Bütün bu gelişmelere tepki gösteren Adnan Menderes, 12 Ekim 1958’de Manisa’da yaptığı bir konuşmada, “*politika ve ihtirastan vareste vatandaşların kin ve husumet cephesine karşı bir vatan cephesi kurmalarını*” istemiştir (Uyar, 2012, s. 26).

Toplum içindeki cepheleşmeler, basın dünyasında da görülmekteydi. Demokrat Parti yanlısı Zafer ve Havadis gibi yayın organları iktidar partisi lehinde, *Vatan Cephesi Sizindir*, tarzında yayın yapıyordu. Diğer taraftan Ulus, Cumhuriyet, Akis gibi bazı basın organları da, basın özgürlüğüne getirilen kısıtlamalar nedeniyle iktidarı yoğun olarak tenkit ediyordu (Karpat, 2013, s. 124).

1. Havadis Gazetesinin Demokrat Parti’yi Desteklediği Dönem

Havadis, 1956-1961 yılları arasında 1865 sayı yayınlanan ve Atıf Benderlioğlu tarafından İstanbul’da çıkarılan siyasi, günlük gazetedir (Bayrak, 1994, s. 55). Gazete, ülkedeki siyasi atmosferi ve gelişmeleri okuyucuları ile paylaşarak iktidardaki Demokrat Parti yanlısı bir çizgi takip etmiştir. Özellikle Başbakan Adnan Menderes’in söylemlerine geniş bir biçimde yer vermiştir.

8 Ocak 1960 tarihli yayınında, Adnan Menderes’in Mersin’in Silifke ilçesinde halka yaptığı konuşmada CHP’yi eleştiren ve ülkede özgürlüklerin olduğunu belirten sözlerine uzunca yer ayırmıştır.

“Gölge etmesinler, bu milletin hayrına olan şeylere engel olmaya çalışmasınlar. Bu millet saadet yolunu bulmuştur.

Size hitap ederken herkese bildirmekle iftihar duymaktayım ki, memleketimizde vicdan hürriyeti vardır. Fikir hürriyeti vardır. Matbuat hürriyeti vardır. İktisadi hürriyet de vardır.

Gerek kendi halkımıza, gerek dışa karşı bu memleketi bir hürriyetsizlik, zulüm diyarı gibi göstermek bu aziz vatana karşı sadece bir zulümden ibarettir.

Eski devirde bir güdümlü iktisattan, bir güdümlü demokrasiden, bir güdümlü matbuattan bahsedildiğini duymuşsunuzdur. Bugün Türkiye’de, bir güdümlü matbuat ve bir güdümlü demokrasiden artık bahsolunamaz. Bunlardan bahsetmek sadece gülünç olur.

Güdümlü matbuat bugün için artık maziden bir nida, bir efsane ve bir masaldır” (Havadis, 8 Ocak 1960, s. 1).

Menderes'in bu sözlerinde özellikle basın özgürlüğüne ağırlık vererek, ülkede basına karşı bir sansürün olmadığını ifade etmeye çalıştığı görülmektedir. Havadis de, bu sözleri tüm detaylarıyla sütunlarına taşımıştır.

Gazetenin ilginç bir yayın politikası vardır. Muhalefetin iktidarı hedef alan sözlerine çok az yer vererek ya da hiç yer vermeyerek iktidar kanadından gelen cevabı okuyucularıyla paylaşmaktadır. Örnek olarak; “*Başvekil, İnönü'ye İhtar Etti: Tedhişe Cüret Edenlerin Âlem Mutlaka Başlarına Yıkılır*” başlığıyla duyurulan haberde, Menderes'in İnönü'nün bir gün önce Bursa'da iktidarı eleştiren sözlerine verdiği cevaba yer verilmiştir.

“Bu ruh haleti, manevi mesuliyet hissinden mutlak surette mahkûm bulunmanın ve kendini kanun dışı telakki etmenin neticesidir.

Aklınızı başınıza alınız. Ekalliyette iken diktatörce konuşmak hevesine, muhalefette iken tahakküm sevdasına sakın kapılmayınız. 1946 seçimlerinde olduğu gibi bir siyasi zorbalık hevesine kapılanların, 1957 seçimlerindeki gibi tedhiş usullerine cüret gösterenlerin, kendi tabirleri ile âlem mutlaka başlarına yıkılır.” (Havadis, 12 Ocak 1960, s. 1-5).

Ancak İnönü'nün eleştirileri, Havadis'te yer almamıştır. 1957 sonrası, iktidarla muhalefet arasındaki ilişkiler her geçen gün sertleşmekteydi. Bu sertleşme basından açıkça takip edilebilmektedir. Havadis, İsmet İnönü'nün Bilecik'teki konuşmasında halkı ileri ve geri düşüncede olanlar diye ikiye ayırdığı ve bir irtica tehlikesinin olduğunu iddia ettiği sözlerini, yine Menderes'in yanıtını vererek okuyucusuna aktarmıştır:

“Halkı ‘ileri’ ve ‘geri’ diye ikiye ayırmak cüretinde bulunan İnönü'ye, Başvekilimizin verdiği cevap”:

“Türk milletinin muazzam ekseriyetini irticaya mail olmakla lekelemek, milleti içinden ve kendi kendisiyle tefrikaya düşürmek, millet ve vatan bütünlüğüne suikast demektir.

Demek oluyor ki, Halk Partisi'ne rey verecek olanlar ileri, faydalı, iyi vatandaşlar; diğerleri yani iktidarın lehine reylerini kullanacaklar ise devleti batıran kitledir. Vatandaşların milyon ve milyonlarcasını içine alan muazzam bir topluluğa, hatta büyük ekseriyete bu kötü sıfatları takmak, vatandaşları böylesine iki zıt karargâha bölmek kimin haddine? ... Bu cüret nereden geliyor?”

Hükümetin irtica ile itham edilmesine de uzunca cevap veren Başbakan, özette şunları söylemiştir:

“Laikliğin manası bu memlekette maalesef yanlış anlaşılmiş, yanlış anlatılmış, tatbikat ve tezahüratı da bir din düşmanlığı şeklinde tecelli etmiştir. Tek parti tahakkümü daima ‘irtica vardır’ bahanesiyle lüzumundan çok fazla devam ettirilmiş ve laiklik öyle bir tahakküm ve teaddinin aleti haline getirilmiştir. Demokrat Parti daha kuruluşunda vicdan hürriyetini en esaslı bir prensip olarak kabul etmiş ve programının en ehemmiyetli maddelerinden biri olarak tedvin etmiştir.” (Havadis, 13 Ocak 1960, s. 1-5).

İktidarın yanıtlarını manşetten veren Havadis'in bu haberde dikkati çeken yönü, Başbakan Adnan Menderes'i "Başvekilimiz" olarak ifade etmeye devam etmesidir. Çünkü Adnan Menderes'in o günkü açıklamaları için Milliyet, "Başvekil" (Milliyet, 13 Ocak 1960, s.1), Cumhuriyet ise, "Menderes" (Cumhuriyet, 13 Ocak 1960, s. 1) ifadelerini kullanmaktadır.

İktidar partisine her türlü desteği veren Havadis, hükümete başkalarının verilen desteği de sayfalarına taşımıştır. Hükümetin antidemokratik uygulamalarla itham edildiği dönemde, İstanbul ve Ankara'da Yüksekokullar Talebe Birliği ile Türk Milli Talebe Birliği başkanlarının Adnan Menderes'e çektikleri destek telgraflarına ve Başbakan'ın da bunlara cevabını yayınlayan gazete, bu gelişmeleri, "*Gençlik Hükümetin 'Rejim Anlayışına Olan İnancını Bildirdi'*" başlığı ile vermiştir (Havadis, 15 Ocak 1960, s. 1-5).

Bununla birlikte, Hükümet lehinde yayın yapan Radyo gazetesinin muhalefete vermiş olduğu cevapları da okuyucusuyla paylaşan Havadis, bunu manşetten duyurmuştur. Örneğin, 27 Ocak 1960 tarihli haberde, "*Radyo Gazetesi Dün Akşam İnönü'nün Son İsnat ve İftiralarına Hak Ettiği Cevabı Verdi'*" başlığıyla çıkmıştır. Alt başlıkta ise Radyo'nun sözlerini şöyle aktarmıştır: *Muhalefet, Kanun ve Nizam Dışı Bir Tavrı Takınmıştır'*" (Havadis, 27 Ocak 1960, s. 1).

Seçim haberlerinin kulislerde konuşulmasının artmaya başlamasıyla birlikte gazetenin de, Cumhuriyet Halk Partisi ve lideri İsmet İnönü'ye karşı tavrı da sertlik kazanmıştır. Havadis imzasıyla çıkan yazıda, gelecek seçimlerde İnönü'nün baskı yapmaya çalıştığı belirtilmiş ve şu ifadelere yer verilmiştir:

"CHP Genel Başkanı önümüzdeki seçimlerde kendileri için muhakkak bir kaybın uydurulmuş mazeretini ve tamamıyla bir iftiraya dayanan mucip sebebini de şimdiden hazırlıyor ve üstelik tehditler de savurmaktan çekinmiyor.

Biz de kendilerine ihtar edelim: Akıllarını başlarına toplasınlar! Memleketin huzurunu yıkmaya hakları yoktur." (Havadis, 9 Şubat 1960, s. 1-5).

Bu arada, ülke içindeki siyasi tansiyon da hızla artmaktaydı. Kayseri'den bir takım kavgaya haberleri gelmekteydi. CHP, Meclis araştırması talep etmiş, mahkeme soruşturmanın selameti için her türlü habere yayın yasağı getirmişti (Demir, 2011, s. 196). Havadis de bu dönemde konuyu manşetlerine taşımış, çıkan olaylarda CHP'yi suçlamıştır. "*Yeşilhisar'daki Müessif Hadiseleri Çıkaranlar Mütecaviz CHP'lilerdir'*" başlığı ile yaşananları haber yapan gazete, Kayseri Valiliği'nin bir tebliğ yayınladığını belirtmiştir. Ardından da, olayların bir sanığın adliyeye sevkinden rahatsız olan (muğber) CHP'liler tarafından bir DP'linin dövülürken polislin müdahalesi sonucu çıktığını ve üç kişinin yaralandığını, on CHP'linin de gözaltına alındığını ifade etmiştir (Havadis, 26 Mart 1960, s. 1). Konuyla ilgili bir gün sonra yapılan yayında ise, bazı CHP'li milletvekillerinin Yeşilhisar'a gittiğini, fakat olaylara üzülen halkın vekillere hiç ilgi göstermediğini belirtmiştir (Havadis, 27 Mart 1960, s. 5).

Yeşilhisar'da yaşanan bu gelişmeler üzerine İsmet İnönü, beraberindeki 30 milletvekili ile ilçeye gitmek üzere 2 Nisan'da yola çıkmıştır

(Demir, 2011, s. 197). Önce Kayseri'ye uğrayan İnönü, 3 Nisan günü Yeşilhisar ilçesine doğru harekete geçmiştir. Fakat güvenlik güçlerinin izin vermemesi üzerine İsmet İnönü ve beraberindeki milletvekilleri ile 120 araç Yeşilhisar'a girememiştir. Bu hadiseyi de manşetten veren Havadis yine sert bir dil kullanmıştır:

“Vatandaşın Huzur ve Sükûnuna Kasteden ve Kanunları İhlal Eden İnönü, Yeşilhisar İlçesine Giremedi”

Haberin detayında da sert ifadeler kullanan gazete, şu görüşlere yer vermiştir: *“Bütün gününü otomobille civar ilçe ve köylere gidip hadise çıkarmaya çalışmakla geçiren İnönü yorgunluktan kriz geçirdi”*

“Vatandaşların ilgisizliği CHP idarecilerini çileden çıkardı”

“... Kayseri'den refakatle gelen bir avuç CHP'linin, idare amirleri ve emniyet tedbirleri alan askerlere durmadan hakaretimiz tezahüratta bulunduğu görülüyordu. ... Dışarıdan hadise çıkarmak gayesiyle getirilen bu CHP'lilerin bütün tahrik ve teşviklerine rağmen, İncesu'da hiçbir hadise olmamış, vatandaşlar sükûnetlerini muhafaza etmişlerdir. Bu hal CHP'li idarecileri çileden çıkarmıştır” (Havadis, 4 Nisan 1960, s. 1-5).

Gazetede, son günlerde yaşanan hadiseler üzerine uzun bir yazı kaleme alınmıştır. Seçim öncesinde propaganda yasağının da doğru bir uygulama olduğu belirtilen yazıda, CHP'ye yüklenilmiştir:

“Halk Partisi muhalefetinin daha şimdiden yaptığı şey nedir? Bir yığın tahriklerle, fitnelerle, yalan ve dolanlarla ve ağır tehditlerle, seçimleri öyle her babayığidin kolay kolay yaklaşamayacağı bir mücadele, hatta bir mukatele sahnesi haline koymak, seçmenlerin en tabii hakkı olan oy kullanmayı bir vicdan telakkisi halinden çıkarıp, yumruklu, tokatlı, bıçaklı, tabancalı bir kavga haline sokmaktır. Onların kanun, nizam ve memleketin asayişini dinledikleri yoktur. Orada burada, şu şehirde veyahut kasabada, devlet ve kanun otoritesine karşı şiddet usullerine başvurmuşlar ve seçimlere bir hazırlık olmak üzere memlekette maalesef bir tedhiş havası yaratmak sevdasına kapılmışlardır.

Demek ki, Halk Partisi iktidarda iken 1946'da tatbik ettiği bütün gayrimeşru usulleri şimdi muhalefette iken tatbik etmeye yelteniyor! Yani memlekette bir terör havası yaratıp, kardeşi kardeşe kırdırarak, bulanık sulardan kendisine oy avlayacağını zannediyor.

O halde iktidarın üzerine düşen en mühim vazife, vatandaşların bu arzularına ve demokrasinin icaplarına uyarak evvela bu nevi serkeşliklere son vermek ve seçimleri kanlı bir çete harbi sahası değil, rahat, temiz ve havası güzel bir yeşil alan haline getirmektir” (Havadis, 10 Nisan 1960, s.1).

Nisan ayının siyasi gündemi oldukça yoğundu. Ülke içinde yaşanan olayların incelenmesi için Demokrat Parti tarafından bir Tahkikat Komisyonu kurulmasına karar verildi. Havadis de, bu önemli gelişmeyi ilk sayfasından aktarıırken şu ifadeleri kullanmıştır:

“Orduyu siyasete karıştırmaya çalışan CHP, Türk-Amerikan dostluğunu bozmak gayesi ile de yurdumuzda bulunan Amerikalılara Türk kadın ve

kızlarının peşkeş çekildiği yolundaki iğrenç iftiraları memleket sathına yaymaktadır” (Havadis, 16 Nisan 1960, s. 1).

Son dönemde köşe yazarları da, siyasi atmosfer üzerine yazmaya ağırlık vermişlerdir. Ahmet Vâlâ Nurettin, Vâ-Nû mahlası ile yazdığı makalesinin sonunda, iktidara gelmenin gayrimeşru yollarla olmaması uyarısında bulunmuştur:

“Şunda yeni seçimlere ne kaldı? Mukadder ve meşru nasibi beklemeyip siyasetin o kan renkli haram şarabına ihtirasla titreyen eller uzanmamalıdır” (Havadis, 17 Nisan 1960, s. 2).

Her geçen gün ısınan siyasi hava yukarıda da değinildiği gibi, köşe yazılarında da, daha sık işlenmeye başlanmıştır. Bunlara bir örnek de, Yassıada duruşmalarında Başbakan Adnan Menderes’in avukatlığını yapacak olan Burhan Apaydın’a aittir. Apaydın, yazdığı makalesinde muhalefet partilerini eleştirmiş ve şu görüşlere yer vermiştir:

“Bizdeki muhalefet partileri demokrasideki murakabe (denetleme) sistemini, iktidarı yıpratma politikası olarak kabul etmişlerdir. İktidarı zayıf düşürebilecek veya gösterebilecek mahiyette zannettikleri her türlü tertiplere girişmeyi mubah görürler. Bu yolun, hakikat halde, memleket gücüne zarar verebileceğini hesaba katmazlar” (Havadis, 18 Nisan 1960, s. 5).

Yaşanan sıcak gelişmeler köşe yazarlarının olduğu kadar, gazetenin de ilgisini fazlasıyla çekmekteydi. Bu noktada Havadis, ülkedeki gösteriler hakkında yapılan resmi tebliğleri tüm detayları ile sütunlarına taşımaktadır. Örneğin, İstanbul’da yapılan gösterilerin bilançosu ile ilgili İçişleri Bakanlığı’nın açıklamasını olduğu gibi vermiştir. Haberi verirken şu ifadeler kullanılmıştır:

“Evvelki gün CHP Gençlik Teşkilatı’nın teşvikiyle nümayiş yapanları, polis ve asker dağıttı. Zabıta kuvvetlerine fiili mukavemette bulunan talebelerden bir kişi öldü, 16 kişi yaralandı. On beş polisi dün nümayişçiler yaraladı” (Havadis, 30 Nisan 1960, s. 1).

Mayıs ayına girilmesiyle birlikte, siyasiler meydanlara daha sık inmeye başlamıştır. Havadis gazetesi de bu dönemde sadece Demokrat Parti’nin ve dolayısıyla Başbakan Adnan Menderes’in programını okuyucularına aktarmıştır. Aktarırken de halkın Menderes’e yoğun ilgi gösterdiğini vurgulamıştır. Bu haberlerden birinde, Menderes’in İzmir’de halka hitabını şu cümlelerle vermiştir:

“İzmir’de 300 bin Egelinin Emsalsiz Muhabbetiyle Kucaklanan Başvekil Menderes’in Türk Milletine Hitabı” (Havadis, 16 Mayıs, s. 1).

2. Darbe Sonrası Tarafsız Görüntüsü Sergilemek Zorunda Kaldığı Aşama

Ülkedeki siyasi çekişme devam ederken 27 Mayıs 1960 günü sabaha karşı radyodan yapılan yayında, Silahlı Kuvvetlerin idareyi ele aldığı açıklanmıştır. Dolayısıyla, Cumhuriyet tarihinin ilk askeri darbesi gerçekleşmiştir. Haliyle bu gelişme, radyonun yanı sıra gazeteler aracılığıyla da

halka duyurulmuştur. Havadis gazetesi de, bu gelişmeyi ilk sayfasından duyurmuştur.

Türk Silahlı Kuvvetleri'nden yapılan açıklamaları olduğu gibi yayınlayan gazete, "*Silahlı Kuvvetler Muvakkat İdareyi Ele Aldı*" manşetini kullanmıştır. Haberler verilirken yorumdan uzak durulmuştur: "*En Kısa Zamanda Tarafsız ve Adil Seçimler Yapılacak*", "*Reisicumhur ve Kabine Azalarının Emniyet Altında Oldukları Açıklandı*" gibi alt başlıklar kullanılmıştır (Havadis, 27 Mayıs 1960, s. 1).

Askeri müdahalenin ertesi gününde de, ilk günkü gibi gelişmeler aktarılmıştır. Fakat Milli Birlik Komitesi (MBK) sözcüsünün basın toplantısı ile ilgili haber verilirken, mümkün olduğunca yorumdan kaçınılmıştır. Açıklamalar yorumsuz verilmiştir:

"*Türk Kara, Hava ve Deniz Silahlı Kuvvetlerinin el ele vererek demokrasimizin içine düştüğü buhrana ve vukuu muhtemel kardeş kaygasına mani olmak için giriştikleri harekâtın kansız bir şekilde başarı ile sona ermesinden sonra teşkil olunan Milli Birlik Komitesi'nin bir sözcüsü, bugün öğleden sonra Genelkurmay Başkanlığı'nda bir basın toplantısı tertip ederek izahat vermiş ve sorulan çeşitli sualleri cevaplandırmıştır*" (Havadis, 28 Mayıs 1960, s. 1).

"*Milli Birlik Komitesi Başkanı'nın Hitabesi*" başlıklı haberde de, MBK'dan gelen açıklama aynen verilmiştir.

"*Türkiye'de iktidarda bulunan Demokrat Parti'nin takip etmekte olduğu hırslı politika, memleketin bütünlüğünü tehdit eden korkunç bir afet halini almak üzere bulunmasından dolayı, Türk Silahlı Kuvvetleri müdahalede bulunmak lüzumunu hissetmiş ve hükümet idaresini bugünden -27 Mayıs 1960- itibaren ele almıştır.*

Memleket işlerini geçici olarak tedvir etmek üzere de bir Milli Birlik Komitesi kurulmuştur. Bu komitenin reisi Türk Silahlı Kuvvetleri Başkumandanı Orgeneral Cemal Gürsel'dir.

Sayın Orgeneral bugün saat 16.00'da Türkiye radyo divizyon² postaları vasıtasıyla Türk milletine hitaben bir konuşma yapmıştır" (Havadis, 28 Mayıs, 1960, s. 1-5).

Bu konuda dikkat çeken diğer bir ifade ise şöyledir: "*Yurtta huzur tesisi için kahraman Türk ordusunun giriştiği harekâtın safhaları, dün İstanbul Milli Birlik Komitesi tarafından açıklanmıştır*" (Havadis, 29 Mayıs 1960, s. 1).

Bunların yanı sıra gazetede, darbeden dolayı Cemal Gürsel'e gönderilen tebrik telgraflarına da yer verilmiştir. Bunlardan biri şu şekildedir:

"*Yıkılıp tahrip edilen Türk demokrasisini kurtarmak için ikinci Atatürk olarak giriştiğiniz büyük kurtarıcılık davasında temsil ettiğimiz binlerce işçi ile emrinde ve izindeyiz.*

² Radyoda yayınlanan 3-4 saatlik bölümlere verilen ad, bölüm, dizi program demektir.

Kahraman Türk ordusunun milletin kara gününde gösterdiği büyük hassasiyet ve başardığı kahramanlıklara bir yenisini daha ilave etmiş bulunuyorsunuz. Allah sizi ve kahraman Türk ordusunu daima muzaffer kılsın. Türk işçisi sivil ordu olarak, Silahlı Kuvvetlerin emrinde ve izindedir. Muvaffakiyetler diler, emirlerinizi bekleriz.

Toleyis Federasyonu Genel Başkanı

İsmail Aras” (Havadis, 30 Mayıs 1960, s. 1)

Gazetenin siyasi konulardaki yayınlarında yukarıdaki örneklerden anlaşıldığı kadarıyla bir değişim söz konusudur. Aynı farklılık köşe yazılarında da görülmektedir. Demokrat Parti'nin yayın organı olan ve darbe sonrası çıkmayan Zafer gazetesinin kurucusu ve başyazarı olan ve Demokrat Parti'den IX. ve X. dönem Ankara milletvekilliği yapan Mümtaz Faik Fenik bir makale yayınlamıştır. “*Bize Düşen Vazife*” başlığını taşıyan yazıda Fenik, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin tüm yurttaki huzuru sağlamak için üzerine aldığı vazifeyi süratle başaracağını şöyle ifade etmiştir:

“Bütün vatan sathında huzur ve sükûnunu kemaliyle tesis etmek hususunda üzerine almış olduğu vazifeyi de süratle başaracağına tam itimadımız vardır.”

Ardından, kendisinin yukarıda bahsi geçen sözlerinden dolayı çeliştiğini söyleyeceklerine de şu şekilde izahta bulunmaktadır:

“Bu sözlerime bakıp da, bizi dün müdafaa ettiğimiz tezlerin aksine kalem yürütmekle itham etmek isteyenlere şunu hatırlatırız ki, evvelce, bir partili olarak, mensup olduğumuz partiyi müdafaa ettik. Fakat parti mücadelelerinin durduğu ve milli mukadderatın bahis mevzuu olduğu şu günlerde, bir vatandaş olarak, vatanın korunmasında hizmet görmeyi şerefli bir vazife sayarız. Aksini düşünmek, yalnız politika kavgaları üzerinde ısrar etmek, böyle bir vaziyette, hıyanetin ta kendisidir” (Havadis, 30 Mayıs 1960, s. 1).

30 Mayıs tarihli yazısının ardından bir gün sonra yine aynı konuya değinen Fenik, hangi siyasi düşüncede olunursa olunsun bütün vatandaşların politik çekişmelerin dışında kalması gerektiğini belirtmiştir. Ardından, ordunun müdahalesinin doğru olduğunu dile getiren Fenik, şu ifadeleri kullanmıştır:

“Ordumuz, vatandaşlar arasındaki her türlü çekişmeleri, kan davası gibi kin davalarını ortadan kaldırmak için idareyi ele almıştır.

Türk Silahlı Kuvvetleri'ne itimadımız tamdır. Çünkü kim olursak olalım, hepimiz bu ordunun bir ferdiyiz. Onun sıcak hariminde ya daha evvelce vazife almışızdır veyahut almak üzere bulunmaktayız. Bu memleketi her badireden kurtarmış olan ve maazallah bir tehlike karşısında yine de kurtaracak olan bu kahraman ordudur” (Havadis, 31 Mayıs 1960, s. 1).

3. Darbeyi Destekliyormuş Görüntüsü Verdiği Aşama

Müdahaleden sonra Türk Silahlı Kuvvetleri'nin lehinde bir yayın politikası izlemeye başlayan Havadis, “*Kahraman Ordumuza İzmir'de Coşkun Tezahürat Yapıldı*” başlıklı verdiği haberde, Silahlı Kuvvetlerin çıkması muhtemel bir kardeş kavgasını önlediği için halk tarafından tezahüratlarla

karşılandığını belirtmiştir. İzmirliilerin tek bir kalp ve vücut olduğu ifade edilen haberde, ayrıca, milli oyunlar oynanarak ve milli marşlar söylenerek “hürriyet” bayramının kutlandığı söylenmiştir (Havadis, 31 Mayıs 1960, s. 1-5).

Havadis’in ordunun idareyi ele almasının tüm yurttan son derece olumlu karşılandığını belirten haberlerine sıkça rastlanmaya başlanmıştır. Türk Silahlı Kuvvetleri’nin idareyi ele almasının tüm yurttan sevinçle karşılandığını ve Milli Birlik Komitesi lehinde tezahüratlarda bulunulduğu yazılmıştır. Örneğin, Adana’daki gelişmelerin aktarıldığı haberde şu değerlendirmede bulunulmuştur:

“Şanlı ordumuzun memleketin özlediği hürriyet ve demokrasi nizamını sağlamak üzere giriştiği harekâtı kan dökmeden tam bir başarıya ulaştırmış olması Adana’da da büyük bir bayram havası yaratmış ve bugün şehir baştanbaşa bayraklarla donatılmıştır. Ayrıca, bu milli ve tarihi olay münasebetiyle Adanalı gençler muazzam bir gösteri yapmışlardır” (Havadis, 1 Haziran 1960, s. 1-5).

Gazetenin, içinde bulunulan siyasi atmosferin etkisiyle ve belki de şartların gerektirdiği şekilde yeni yönetimi ve o minvalde yaşananları olumlu aktarımı sürmektedir. Bu doğrultuda, 27 Mayıs günü askeri müdahalenin içinde yer alan ve olaylarda hayatını kaybeden Teğmen Ali İhsan Kalmaz’ın haberini, “Şehit Teğmen Ali İhsan Kalmaz’ın Hatıra Defteri” şeklinde okuyucusuna duyurmuştur. Haberin ayrıntısında ise, üniversite gençliğinin hürriyet mücadelesinin son hamlesini Türk Silahlı Kuvvetleri’nin yaptığı belirtilmiş, fakat Kalmaz’ın hayatını kaybetmesinin her Türk’ün kalbinde bir yara açtığı ifade edilmiştir. Haberin devamında da dikkati celbeden şu sözler yer almıştır:

“İlk meşaleyi üniversite gençlerinin yaktığı bu asil mücadelede, şerefli bir ordu mensubu olan Teğmen Kalmaz için de kardeşlerinin, yurttaşlarının hürriyetleri uğrunda şehit olmak mukaddermiş.

Şehit teğmenin 27 Mayıs harekâtından önce yazdığı satırları ihtiva eden ajandanın fotokopisi alınarak, hürriyet uğrunda her Türk genci gibi, bu genç teğmenimizin de ne mertebede bir ruh asaletine ulaşabileceği umumi efkârın gözleri önüne serilmiştir” (Havadis, 3 Haziran 1960, s. 1-5).

Gazete, 27 Mayıs Darbesi’nin hemen ardından, Türk Silahlı Kuvvetleri’nin yayınladığı duyuruları yorumsuz vermiştir. Fakat darbeyi desteklemeye başlamıştır. Zamanla darbeye verdiği desteğin dozunu arttırmış ve darbe taraftarı olmuştur. Bu bağlamda, orduyu ve yaptığı müdahaleyi övücü sözlerine devam etmiş ve İstanbul’da “Hürriyet” mitingi olarak nitelendirilen toplanma haberini de, şu ifadelerle aktarmıştır:

“Tarihimize şerefli destanlar yazmış olan şanlı ordumuzun, memleketimizi yeniden hürriyetine kavuşturmak için büyük bir muvaffakiyetle ve kansız olarak başardığı milli inkılâp hareketinin bütün vatandaşlar arasında uyandırdığı sonsuz heyecan ve büyük sevinci aksettirmek üzere dün İstanbul’da ordu ve gençlik tarafından iki muazzam miting tertiplenmiştir.

Hürriyet uğrunda can verenlerle, hürriyet yolunda zindanlara atılanların, hürriyet için haykıran milletle, hürriyet ateşi ile tutuşan koskoca bir

ordunun şahlansı münasebetiyle Beyazıt'ta tertiplenen miting..." (Havadis, 9 Haziran 1960, s. 1).

Bu arada, köşe yazarları da, içinden geçilmekte olan süreçle ilgili görüşlerini dile getirmektedir. Fakat 27 Mayıs öncesi ve sonrasındaki dönemde yazdıkları arasında farklar bulunan isimler de vardır. Vâ-Nû da, bunlardan birisidir. 17 Nisan'da kaleme aldığı makalesinde, iktidara gelmenin gayrimeşru yollarla olmaması gerektiğini belirten yazar, müdahale sonrası yayınlanan yazısında şu satırlara yer vermiştir:

"Osmanlı padişahları Cuma namazından çıkarken maiyeti:

- *Mağrur olma padişahım, senden büyük Allah vaaar! diye bağırırlardı.*

Bizim bu devirden de ileriki asırların siyasetçilerine âdet kalsa... Her celseden evvel ayağa kalkılsa. Bir münadi boru çalar gibi:

- *Ters adım atma, sonunda Yassıada vaaar! diye haykırsa.*

Yassıada'nın silueti gereken kapılar ve kürsüler üzerine, (27 Mayıs) yazılsa..." (Havadis, 12 Haziran 1960, s. 2).

Burada son derece dikkati çeken husus, yazarın, müdahale öncesi demokrasi dışı herhangi bir girişimin olmaması gerektiğini belirtmesine karşın, 27 Mayıs'tan sonra, gelecek tüm siyasetçilere tutuklanan Demokrat Partililerin götürüldüğü Yassıada'nın hatırlatılmasını önermesidir.

Havadis, askeri müdahaleye dış basının bakışını da sütunlarında okuyucusu ile paylaşmış, Times gazetesinin Ankara muhabirinin yaşanan olaylarla ilgili yorumunu aktarmıştır. Muhabir, ordunun müdahalesinin uygulamada sıhhatli bir gelişme olduğunu belirtmiş, Türk ordusunun her zaman için liberal ilmin kaynağı ve öncüsü olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca, Menderes'in Atatürk devrimleri ruhundan saptığını, CHP ve İnönü'nün müdahale ile ilgili işbirliği yaptığını dair bir delilin olmadığını söylemiştir. Türk askerinin demokrasiye olan bağlılığından da, şüphe edilmediğini dile getirmiştir (Havadis, 16 Haziran 1960, s. 1-5).

Yaşanan hadiseleri gazetenin yazarları da, yakından izlemeye devam etmektedir. Bunlardan Vâ-Nû "Her Sabah" adlı köşesinde, "Açık Alın, Pak Yüz" başlıklı ilginç bir yazı daha kaleme almıştır. Havadis'in Demokrat Partililere ait bir yayın organı olduğunun milletçe bilindiğini söyleyen yazar, yabancı ülkelerin ve yabancı basının bile takdir ettiği bu askeri müdahaleyi, Havadis'in de desteklemesinin normal olduğunu ifade etmiştir:

"Yabancı memleketler ve yabancı matbuat bile Türk Silahlı Kuvvetleri'nin başardığı kansız ihtilali beğenmişken, bu elinizdeki Havadis gazetesi menfi bir tavır mı takınmalıydı? İnsaf! Bazı refiklerin tavsiye ettikleri gibi okuyucunun karşısından silinmeli miydi yoksa?"

Ayrıca Vâ-Nû, ordunun terörü ortadan kaldırmadaki ve otorite kurmadaki başarısının şerefli her Türk'e ait olduğunu dile getirmiştir. Darbenin, bütün zümreleri birbirine girmekten ve tehlikelere düşmekten koruduğunu beyan etmiştir (Havadis, 25 Haziran 1960, s. 2).

Vâ-Nû'nün burada eleştirdiği bir isim vardır: Vatan gazetesi yazarı Naim Tirali. Yazar, “evet hayır” adlı köşesinde iki yazı kaleme almıştır. İlkinde, 10 Haziran'da isim vermeden Havadis'i tenkit etmiştir. Veyahut da Vâ-Nû böyle yorumlamıştır. Tirali, “Yardakçılara, Şakşakçılara Dikkat” başlıklı yazısında şu ifadelere yer vermiştir:

“Çokları Milli Birlik Komitesi'nin sekizinci tebliğine kadar, sabık başbakanın Kütahya yolunda yakalandığını haber veren o meşhur tebliğe kadar, hâlâ karanlık bir ümitle avunuyor, 'Bunlar hep Bayar'ın, Menderes'in tertibidir. Bizim komitacılar öyle kolay kolay iktidar mı verirler' diyorlardı. Ve bunu söylerken de, bir çok bilmiş edası takınarak, bıyık altından gülmeyi ihmal etmiyorlardı.

Komitacılığı savunmanın zilletinden bile iftihar payı çıkaracak kadar vicdanı kararmış bu yaratıklar, ilk günlerin şaşkınlığı geçince muvakkat idarenin sorumluları çevresinde görünmeye, eski efendilerine atıp tutmaya başladılar. Onlar, bütün bu olup bitenleri önceden anlamışlar, ıslah kabul etmez liderlerine söz dinletememişlerdi. Ne yapsınlardı? O kadar didinmişler fakat mücadeleleri müspet bir sonuç vermemişti.

Evet mücadele kelimesini bile büyük bir utanmazlık içinde kullanmak küstahlığını gösteriyorlar. Bırakılsa, kafalarındaki inançtan ve kalplerindeki imandan başka hiçbir dayanağı olmayan genç üniversitelilerin şuurlu ve yılmaz mücadelesine de sahip çıkacaklar. Halbuki daha üç dört hafta önce, nerdeyse ermişliğine inandıkları başbakanlarının radyo vasıtasıyla bütün milleti gençliğe karşı kıskırtmasından aldıkları hızla, ağız dolusu küfürler savuruyorlardı.

Umdukları gibi çıkmadı. Artık sussalar, hürriyet şehitlerimizin ebedi istirahatgâhlarına tevdi edilmekte oldukları şu günlerde, utanç ve pişmanlık yaşları dökerek, bir kenara çekilseler ya... Hayır, onlardan böyle bir anlayışı beklemeyin sakın. Onlar kendilerine yeni efendiler yaratmak, bunun için de eski efendilerine herkesten çok vurmak için birbirleriyle yarış halindedirler.

Yeni ve sağlam demokratik bir idarenin temelini atmamakla görevli olduğumuz şu sıralarda en çok bu yardakçılardan, en çok bu şakşakçılardan uzak kalmaya çalışmalıyız. ... Bu yardakçılar, bu şakşakçılar yine ortalığı gürültüye boğarak, ilmin ve aklın yerine ihtirası ve bencilliği hâkim kılmaya muvaffak olurlarsa, yalnız şehit kardeşlerimizin kanlarına değil, hepimize yazık olur.”

Tirali'nin diğer yazısı da bu minvalde olup yine aynı kesime yöneliktir:

“Kimsenin fikrini söylemesine, düşüncelerini açıklamasına karşı değiliz. Ama zulüm devri yöneticilerini, 26 Mayıs gecesine kadar alkışlamaktan vazgeçmemiş olanların, ellerindeki vasıtaları baskı devrinin hizmetine sunmayı, şahsi çıkarlarına uygun bulanların, yine aynı menfaat endişesi içinde davrandıklarından, davranacaklarından ve en temiz, en yurtsever duygularla Milli Birlik İnkılâbını gerçekleştirenlerin bekledikleri ikaz ve tenkit görevini yerine getirmek isteyen idealistlerin seslerini sun'i ve maksatlı gürültülerle işitilmez hale getireceklerinden asla şüphe etmiyoruz.

Bu adamlar, bu müesseseler tamamen piyasadan çekilsinler mi? Hayır, öyle bir şeye de taraftar değiliz. Ama eski iktidarın bir baskı ve zulüm idaresi haline gelmemesi için kendilerine düşen tenkit ve karşı koyma görevini yerine getirmeyenler, hiç değilse milletin sağ duyusuyla alay eder gibi, dünkü tutumlarını büyük yüzüzlükle yüz seksen derece değiştirmek suretiyle, rejimin yeniden ele alınıp ilmi esaslara göre kurulacağı geçici idare devrinde, yanlış adımlar atılmasına sebep olmasınlar.” (Vatan, 14 Haziran 1960, s. 2)

Demokrat Partili eski yöneticiler hakkında ismen çok fazla haber yapmayan gazete, partinin kurucularından Refik Koraltan hakkında, Vilayet Tahkik Komisyonu’na ileri sürülen yolsuzluk iddialarına yer vermiştir. Yorumdan kaçınılan haberde sadece iddialar sıralanmıştır (Havadis, 26 Haziran 1960, s. 1).

Gazetenin diğer yazarı şair Orhan Seyfi Orhon da, içinde bulunulan siyasi atmosferin yönetimini başarılı bir şekilde idare ettiğini düşündüğü Devlet ve Hükümet Başkanı Cemal Gürsel ve darbeyi gerçekleştiren kadroyu övücü sözler kaleme almıştır:

“Gerçekten, siyasi tarihte başarılı bir ihtilal hareketiyle hükümeti ele geçirip vaziyete hâkim olduktan sonra bütün memleketin takdir, tasvip ve hürmetini kazanmışken, amaçları gerçekleştiği için idareyi bırakıp mütevazı köşelerine çekilen inkılâpçılar görülmemiştir sanırım.

Bu, dünya tarihinde de, bizim tarihimizde de yepyeni ve en güzel bir siyasi fazilet ve dürüstlük misali olacaktır. Bu ruh ve bu ahlâk ile bütün yolsuzlukları en adilane şekilde tasfiye edeceğimize, en gerekli ve hayırlı ıslahatı yapacağımıza, memlekete geleceğinden emin, huzur içinde, endişesiz, mesut bir devir açacağımıza inanıyorum” (Havadis, 27 Haziran 1960, s. 2).

Gazetenin İsmet İnönü ile ilgili ifadelerinde de, 27 Mayıs öncesine göre daha tarafsız bir söylemi bulunmaktadır. 27 Mayıs’tan önce İnönü hakkında ağır ithamlarda bulunan Havadis, bu kez İnönü ile ilgili haberleri yorum yapmadan vermiştir. Örnek olarak *“İsmet İnönü Şehrimizde”* haberi gösterilebilir (Havadis, 11 Temmuz 1960, s. 1). Burada dikkati çeken nokta, daha önce yapılanın aksine, İsmet İnönü hakkında olumsuz herhangi bir ifade kullanılmamasıdır.

Yukarıdaki kısımlarda, gazetenin 27 Mayıs sonrası değişen yayın politikasının darbe ile bağlantılı olabileceği yönünde yer alan ifadeler Havadis’ten 21 Temmuz 1960 tarihli sayısında kesinlik kazandıran bir açıklama gelmiştir. İlk sayfada manşetin yanında kırmızı renkle basılan duyuruda, şu açıklamada bulunulmuştur:

“Aziz Okuyucularımıza,

Milli inkılâp hareketinden sonra yayınlarımızı yeni idarenin prensiplerine göre ayarlamaya çalışan Havadis, geçirdiği intikal devresi içinde, yeni yayın programını ve yazı kadrolarını hazırladı. Bugün huzurunuzda bu taze hüviyetiyle çıkıyor.

Havadis, her zaman olduğu gibi, Demokrat Parti programının insan hak ve hürriyetlerini koruyan esaslarına sadıktır. 27 Mayıs İnkılâbını kendi

politikalarına, şu veya bu parti yararına, hasis menfaatlerine, gizli veya belli ideolojilerine göre anlamlandırmaya ve bu inkılâp hamlesini ite dürite solcu hedeflere doğru sürmeye alışan bir kısım iftiracı, şantaj ve kışkırtıcı gazetelerden ayrı kalacağız ve onların sınıflar, zümreler ve partiler arasına nifak sokabilecek bozguna fikir ve telkinlerinin karşısına dikileceğiz.

Havadis, 'milli' kökü ve 'manevi' yapısı olmayan, tarih duygusundan ve görüşünden mahrum, Türk milletinin manevi dokusunu parçalamaya uğraşan; gelenek, milliyet, din, ahlak ve mukaddes değerler yıkıcısı her fikir ve davranışın amansız düşmanıdır. Türk milletini muasır medeniyet seviyesine ulaştırmak isteyen Atatürk'ümüzün yolundadır ve onu kendi hesaplarına bayraklaştıran devrim istismarcılarının karşısındadır. Tek kelime ile Havadis inkılâpçıdır, devrimci değildir. Çünkü Atamızın da bizim de hedefimiz kıymet hükümlerini devirmek değil, yeni bir Türkiye'nin inşası için gerekli manevi değer ve kültür malzemesini tedarikte payımıza düşen vazifeyi yapmaktır.

Büyük tarihi muhakemelerin başlamak üzere olduğu bu günlerde, Havadis düşen iktidar mensuplarının ve sanıkların lehinde ve aleyhinde resmi tebliğlerin dışında hiçbir asılsız habere, şayiaya ve söylentiye sütunlarında yer vermeyecek, şişirme ve uydurma haberlerle halkın hayalini tutuşturan kundakçı sokak gazeteciliğine düşmemeye devam edecektir. Resmen teyit edilmeyen yalan haberlerden tiksinen halk efkârının bu haklı nefretine daima saygı gösterecek, doğru gazete olmanın şerefini kazanmaya gayret edecektir.

Cephemiz manevi birlik cephesidir. Aşırı solcuları, komünistleri, din ve milliyet düşmanlarını, manevi değer yıkıcılarını affetmeyen bütün halis Türk ve Müslüman kitleleri, davalarının mertçe müdafaalarını sütunlarımızda bulacaklardır” (Havadis, 21 Temmuz 1960, s. 1).

Metin Toker'in ifadesine göre, Peyami Safa gibi isimler ve Havadis gazetesi bu dönemde, bilhassa Türkeş'in himayesi altında, Demokrat Parti devrindekini aratmayacak tarzda ve şiddette bir “CHP aleyhtarı kampanya” yürütmüştür. Fakat bir süre sonra, aralarında Türkeş'in de bulunduğu 14'ler grubunun tasfiye edilerek yurtdışı görevlerine atanmasıyla bu hava kaybolmuştur. Hatta Havadis gazetesi yazarlarından Peyami Safa'ya gazetesinden ilişiminin kesildiğini belirten bir mektup gelmiştir (Toker, 1991, s. 208). Bir anlamda Havadis gazetesi, iktidar gücüyle aynı doğrultuda ilerlemek zorunda kaldığını itiraf etmiştir.

Bu dönemde bazı siyasi gazete ve dergiler arasındaki çekişmeler gittikçe sertleşmiştir. Örneğin, Havadis gazetesi ile Akis dergisi arasında, böyle bir sert çekişme vardır. Yukarıda yer verilen açıklamada, üstü kapalı olarak bir takım basın-yayın organlarını ima eden gazete, kısa bir süre sonra yine bir açıklama daha yapmak zorunda kalmıştır. Kendisine atfedildiğini düşündüğü bir takım iddialara, “*Mühim Bir Açıklama*” başlığı ile verilen yazıda şöyle bir cevap verilmiştir:

“27 Mayıs İnkılâbından beri tamamen yeni bir kadro ile neşriyatına devam eden ve Milli Birlik Komitesi'nin tesis ettiği Milli Birlik ruhunun canlı

tutulması için elinden gelen gayreti sarf etmeyi şiar edinen Havadis, sırf bu gayesinden ötürü, çeşitli tahrikler ve tertipler karşısında bulunmaktadır.

Her türlü siyasi faaliyetin durdurulduğu bugünlerde, inkılâbın maksat ve manasına başka istikamet verebileceklerini sanan gafilleri uyandırmak ve Atatürk'ün diliyle, 'Türk âleminin en büyük düşmanı olan komünistliğe' karşı halkı dikkatli olmaya davet etmek zaruretini duyan ve bu ikazı bir vazife edinen Havadis, malum solcu hücumlara hedef ittihaz edilmek istenmektedir.

27 Mayıs'tan bu yana bir tek dini yazı bile neşretmediğimiz halde dini istismara yeltendiğimizi, Milli Birlik havasının teessüs ve devamına birçok gazeteden daha fazla ihtimam ettiğimiz halde, nifak tohumlarını saçtığımızı iddia edenler, inkılâp hareketlerinden beri bir tek gazetemizi bile okumadıklarını ortaya koymaktadır.

Son günlerde komünizm aleyhine açtığımız kampanyaya kimlerin cevap vermeye cüret edeceklerini merakla bekliyoruz.

Tutumumuzun ve yeni kadromuzun büyük bir alaka ve tasvipte karşılanmasından hoşlanmayan bazı gazetelerin de, rekabet zihniyetiyle bilmeden bu tahriklere fırsat verdikleri artık anlaşılmalıdır.

'Üniversite Gençliği' gibi münevver ve umumi bir imza ile beyanname dağıtanların hakiki 'Üniversite Gençliği' ile hiçbir ilgileri olmadığına kaniyiz. Eskiden beri komünizmin karşısına çelik bir kale gibi göğüs geren Milliyetçi Türk gençliğinin antikomünist neşriyat yapan gazetemize olan alakasından eminiz.

Durup dururken tahriklere alet olanlara karşı emniyet ve asayiş kuvvetlerinin kudretini hatırlatır, yolumuzdan dönmeyeceğimizi bir kere daha ilan ederiz" (Havadis, 28 Temmuz 1960, s. 1.)

Yazıda yeni yayın kadrosundan bahsedilmektedir. Dolayısıyla bir değişim meydana gelmiştir. Bu değişim sürecinde, 2 Temmuz'da Va-Nû rumuzlu Ahmet Vâlâ Nurettin gazeteden ayrılmıştır. Bu ayrılıştan sonra yazar kadrosuna sırasıyla 3 Temmuz'da Gökhan Evliyaoğlu ve 21 Temmuz'da Peyami Safa katılmıştır.

Gazetenin iki açıklamasında da yer alan komünizm ve komünistlerle ilgili eleştirilerin bir benzerini, yazar kadrosuna yeni katılan Peyami Safa da dile getirmiş ve Milli Birlik Komitesi'nin düzeninden memnuniyetini şöyle ifade etmiştir:

"Tam bir fikir anarşisi içindeyiz. 27 Mayıs'tan beri birçok gazete, bittabi Yassıada'dakilere, Demokrat Parti'ye, sonra Millet Partisi'ne, hatta Cumhuriyet Halk Partisi'ne; hatta hatta Milli Birlik Komitesi'nin kahraman, feragatli ve mütevazı üyelerine, bazı bakanlara, profesör ve yazarlara, hatta birbirlerine hücum ettiler ve ediyorlar. Nedense yalnız, komünistler şerbetli! Onlara hücum yok!"

"...Türkiye'de seviyeli ve gerçek hak ve hürriyet nizamı kurmaya çalışan 27 Mayıs inkılâpçılarının yüksek emelleri gerçekleşinceye kadar, huzur

ve sükûnu koruyacak Örfî İdareye, İnkılâp Mahkemelerine, Basın Ahlak Yasası ve Şeref Divanı'na selam!" (Havadis, 21 Ağustos 1960, s. 1).

Diğer yandan Havadis'te, bir süre dikkat çekici bir vecizeye yer verilmiştir. Birinci sayfanın sol üstünde siyah fona Atatürk'ün komünistlik hakkında söylediği, "*Şurası unutulmamalıdır ki, Türk âleminin en büyük düşmanı komünistliktir! Her görüldüğü yerde ezilmeli...*" (Havadis, 27 Ocak 1961, s. 1). Gazetede, darbeden bir müddet sonra daha önce de belirtildiği gibi komünistlik aleyhinde ciddi bir kampanya yürütülmüştür. Bunda muhtemeldir ki, Metin Toker'in belirttiğine göre, Alparslan Türkeş'in gazete ile yakından ilgilenmesi etkili olmuştur.

Gazetenin son bir aylık yayınlarına bakıldığında, komünistlik aleyhinde, ciddi bir yayın politikası izlediği görülmektedir. Dönemin gazetecisi ve Akis dergisi ortakları adına imtiyaz sahibi olan Metin Toker'e göre bunun nedeni; Alparslan Türkeş'in eski Demokratlardan bir parti kurarak başına geçmeyi düşünmesi ve Havadis'i çıkaran ve kendisiyle kafa dengi görünen kimselerle işbirliği yapmış olmasıdır. Fakat Toker'e göre Türkeş, hedefine ulaşmamıştır. Dolayısıyla Toker, komünizm aleyhindeki bu yayınlarda Alparslan Türkeş'in etkisi olduğunu iddia etmektedir (Toker, 1991, s. 78).

İçinde bulunulan bu yoğun siyasi atmosferde yukarıda iki örneği verildiği şekilde gazetenin bazı açıklamaları olmuştur. Ağustos ayında o açıklamalara bir yenisi daha eklenmiştir. Bu kez gazete, sayılarının dağıtımı ile ilgili yaşanan sıkıntılar hakkında, halktan gelen şikâyetlerle ilgili bir izahta bulunmuştur. Havadis'i aldıkları halde satmayan bayilerin derhal kendilerine ve ilgili makamlara bildirilmesinin istendiği yazıda, bu durumun gazete tarafından da ilgili makamlara iletileceği; ayrıca, kendilerinin de önlemlerini aldıkları ifade edilmiştir (Havadis, 11 Ağustos 1960, s. 1). Yani Havadis gazetesi, bir taraftan yayın politikası ve yayın kadrosunu değiştirerek yeni siyasi ortama uyum sağlamaya ve ayakta kalmaya çalışırken, diğer taraftan da eski Demokrat Partili imajından dolayı karşısına çıkan gazetenin dağıtımı ve satılması ile ilgili engellemeleri aşmaya çabalamıştır.

Bu arada, 1 Eylül 1960 tarihinde açıklanan kararlar tüm faaliyetleri yasaklanan Demokrat Parti'nin, kapatılması ihtimali de tartışılmaya başlanmıştır. Bu konuda, gazetenin yeni yazarlarından Gökhan Evliyaoğlu "*Demokrat Parti Kapatılırsa*" adlı bir makale kaleme almıştır. Yazısında, belirtilen ihtimalin gerçekleşmesi halinde, Demokrat Parti seçmenin hangi siyasi eğilimi göstereceği üzerinde tahminlerde bulunmuştur. Buna göre Evliyaoğlu, bu seçmen grubunun Cumhuriyet Halk Partisi'ne oy vermesinin imkânının olmadığını ifade etmiştir. Bununla birlikte, seçimler yeni bir parti kurmaya izin verecek sürede olmazsa, bölge bölge, CHP'ye karşı olan partilerin ve bağımsız adaylarının desteklenebileceğini dile getirmiştir. Eğer yeni bir parti kurmaya fırsat olacak olursa da, yeni kurulacak bir partide Demokrat Parti seçmenlerinin buluşacağını ifade etmiştir. Ayrıca, Demokrat Parti'nin kapatılmasından çekinilmemesi gerektiğini de belirten yazar, bunca yaşananın

ardından eski kadrolarla çalışmanın çok zor olacağını söylemiştir (Havadis, 6 Eylül 1960, s. 3).

Gazetenin, çekişme içerisinde olduğu Akis dergisi hakkındaki bir haberi, dikkat çekmektedir. Akis degisi, 24 Ağustos 1960 tarihli sayısında, Atatürk Üniversitesi'nde bazı yöneticilerin gericiliğe destek verdiğini iddia etmiştir. Havadis ise haberinde, Atatürk Üniversitesi öğrencilerinin, Akis dergisinin ithamlarını tekzip ettiklerine ve iddiaların çirkin bir iftira olarak değerlendirildiğine yer vermiştir (Havadis, 14 Eylül 1960, s. 1).

27 Mayıs'tan önce İnönü'ye ağır ithamlarda bulunan, hatta fotoğrafını dahi neredeyse hiç yayınlamayan Havadis, İnönü'nün doğum gününde gülerken çekilmiş fotoğrafına yer vermiş ve altına, "*Dün 77'nci yaşını kutlayan İnönü, hayranları arasında*" notunu düşmüştür (Havadis, 25 Eylül 1960, s. 1-5). Ancak, yine de ince bir eleştiri eklemiştir. Basılan çizimde, yeni yaşında iktidar koltuğuna oturmuş İnönü tasviri vardır (Havadis, 27 Eylül 1960, s. 1).

Bu arada, Yassıada duruşmalarının başlamasına sayılı günler kala, *tutuklu sanıkların çekilen fotoğrafları*, bir müzayedede 9 Ekim günü satışa sunulmuştur. Müzayede, Milli Birlik Komitesi'nin Dolmabahçe İrtibat Bürosu'nda yapılmıştır. Katılımcılar arasında bazı İstanbul gazeteleri de yer almıştır. Ancak, Havadis mali şartlarının elverişsizliği nedeniyle bu müzayedeye katılmadığını belirtmiştir. Elde edilen 319.150 liralık gelirin hazineye aktarılacağı ifade edilmiştir (Havadis, 10 Ekim 1960, s. 1-5).

Artık dava sürecinin başlamasına birkaç gün kala gazetede bu konu ile ilgili haberlerin sayısında artış görülmeye başlanmaktadır. Bu bağlamda, 15 Ekim 1960 tarihinde başlayacak duruşmaları takip etmesi için bir ekip oluşturmuştur. Ekipte gazeteciler Gökhan Evliyaoğlu, Hami Tezkan, M. Lütfi Ballısoy ve Burhan Tekinlig bulunmaktadır. Ayrıca gazete, *tarihi ve büyük* olarak nitelendirdiği davaları, *objektif ve en ayrıntılı* şekilde okuyucularına aktaracağını taahhüt etmektedir (Havadis, 12 Ekim 1960, s. 1).

4. Havadis Gazetesinin Demokrat Parti Dönemini Eleştirmek Zorunda Kaldığı Aşama

Havadis, Yassıada duruşmalarının başlamasını yorumsuz duyururken (Havadis, 14 Ekim 1960, s.1), duruşmaların ilk gününü ise, "Asrın Davası Başladı" diye vermiştir (15 Ekim 1960, s. 1). Bebek Davası'nda, Ayhan Aydan'ın sözlerini ayrıntısıyla aktarmıştır (Havadis, 1 Kasım 1960, s. 1-5). Aydan'ın, çocuğun ölüm haberini Nimet adlı şahitten aldığı söylemesine, Mahkeme Başkanı Salim Başol'un "*Hani sen kendin görmüştün?*" demesi üzerine Aydan'ın, "*Ben çocuğun öldüğünü sesinin kesilmesinden anladım. Sonradan kendisi içeri girdiğinde 'Öldü mü?' diye ona sordum*" ifadelerine yer vermiştir (Havadis, 2 Kasım 1960, s. 5).

Menderes ailesinin Adnan Menderes'i ziyaretleri ile ilgili haber, o hadiseyle ilgili kaynaklarda belirtilenin aksine (Şen, 2010, s. 345 ve Menderes, 2012, s. 223), Menderes ailesinin ziyareten çok memnun kaldığı şeklinde verilmiştir. Şöyle ki:

“Berrin Menderes, görüşme müsaadesini veren Devlet Başkanı Gürsel’e telgrafla teşekkür etti. Yassıada’da Menderes’in eşine büyük bir nezaket gösterildi. Berrin Hanım çok memnun kaldı” (Havadis, 24 Kasım 1960, s. 1).

Dava sürecinde bazı olumsuz olaylar da yaşanmıştır. Örneğin Havadis muhabirlerinden M. Lütfi Ballısoy’un, isim kartını yağmurluğuna takmayıp pardösüsüne takmasından dolayı kartına el konulmuştur. Fakat gazetenin üzüldüğü nokta, aynı durumda başka gazetelerin muhabirlerinin de olmasına karşın sadece kendi muhabirlerine bu uygulamanın yapılmış olmasıdır (Havadis, 5 Ocak 1961, s. 5). Demek ki Havadis, yayın politikasını değiştirse de, onun hakkındaki algı hâlâ değişmemiş olmalı ki, bu farklı uygulama yapılmıştır.

Öte yandan Havadis’te Demokrat Parti ile ilgili ciddi eleştiriler de yer almaya başlamıştır. Yazarının “*Samimi Bir 46 Demokrati*” rumuzunu kullandığı yazıda, Demokrat Parti dönemi ile ilgili şu eleştiriler sıralanmıştır:

“...27 Mayıs 1960 öncesi muhalefet ve iktidar birbirine düşman hale getirilmişti. Bu arada, hiç şüphe yok, 1946’nın hürriyet âşıkı demokratları, kendi partilerinin gittiği istikamet bakımından mustarıplerdir. İdareyi ellerinde tutanlar, onları ümitsizliğe sevk etmek için her şeyi yapmışlar, 46 demokratlarının bütün hayallerini altüst etmişlerdi. 27 Mayıs İnkılâbı, ümitlerini, Menderes’in dağıttığı nimete ve onun arkadaşlarının hizip hareketlerine bağlamış olanları büyük bir hayal kırıklığına uğrattı” (Havadis, 21 Mart 1961, s. 1).

27 Mayıs Darbesi’nin başlangıcı sayılan 28 Nisan 1960 tarihinin yıldönümü ile ilgili methiyeler düzen Havadis, “*Kanlı Perşembe 28 Nisan 1960*” başlığını kullanmış ve şu bilgilere yer vermiştir:

“27 Mayıs İhtilali’nin İlk Adımı Geçen Yıl Bugün Atılmıştı. Şerefli Bir Günün Yıldönümü”

“Bütün hürriyetleri birer birer ve insafsızca gasp edilen Türk milletini temsilen gençlik, geçen yıl 28 Nisan’da büyük mücadelenin ilk ve fiili adımını kahramanca atmıştı.

Türk gençliğinin, memleketi uçuruma doğru sürükleyen ve halkı baskı altında inleyen eski idarecilere karşı başkaldırışının, kanlı mücadelesinin 1. inci yıldönümü, bugün Hürriyet Meydanı’nda büyük bir törenle anılacaktır.” (Havadis, 28 Nisan 1961, s. 1).

Bir gün sonraki yayınında da Havadis, Menderes’i “diktatör” olarak nitelendirerek, şunları yazmıştır:

“Bir yıl önce ‘Kahrolsun Diktatörler’ ve ‘Hürriyet, Hürriyet’ sesleri içinde çınlayan, Türk gençliğinin asil şahlanışına sahne olan Üniversite bahçesinde ve adını bu örnek davranıştan alan Hürriyet Meydanı’nda, dün sabah muhteşem bir tören yapıldı. 27 Mayıs Devrimi’nin önemi ile 28 Nisan olaylarının gerçek anlamı dile getirildi. Şehir, 27 Mayıs Devrimimizin sabahında olduğu gibi baştanbaşa bayraklarla donatılmıştı. Genci, ihtiyarı, yedisinden yetmişine kadar bütün İstanbullular 28 Nisan olaylarının birinci

yıldönümünün kutlanacağı Hürriyet Meydanı'na akıyordu. ... Ecdat yadigârı Beyazıt Camii'nin iki minaresi arasına çekilen büyük ebattaki bayrağımız sakın sakın dalgalanıyor, bu muhteşem görünüşe bambaşka bir anlam veriyordu” (Havadis, 29 Nisan 1961, s. 1).

“Türk milleti, Türk ordusu ve Türk gençliği tarafından el ele verilerek başarılan 27 Mayıs'ın, birinci yıldönümünde memleketin her tarafında geniş çapta kutlanabilmesi için resmi ve hususi teşekküller hummalı bir faaliyete girişmişlerdir.

Milletin hayatında müstesna bir devrin fiilen başlamış olduğu bugün (27 Mayıs) de bir sene evvelki gibi millet, ordu ve gençlik el ele, kalp kalbe bir kere daha kucaklaşmışlardır.”(Havadis, 22 Mayıs 1961, s. 1-5)

“Bu yıl iki bayramı bir arada kutluyoruz. Birincisi, bugün başlayarak dört gün devam edecek olan dini bayramlarımızın en büyüğü Kurban Bayramı... İkincisi, Türk milleti, Türk gençliği ve Türk ordusu tarafından el ele verilerek 27 Mayıs Devrimi'nin birinci yıldönümü... İstanbullular bu bakımdan en sevinçli ve en heyecanlı günlerini yaşamaktadırlar.”(Havadis, 29 Mayıs 1961, s. 1).

Ayrıca Havadis, 27 Mayıs'ı bir hürriyet günü olarak değerlendirirken, Menderes ile ilgili olarak daha çok Akis Dergisinin kullandığı “*düşük*” ve arkadaşları için de “*çete*” kelimesini de kullanmaya başlamıştır.

“Geçen Yılki Heyecanı Milletçe Bir Defa Daha Yaşadık” manşeti ve “*27 Mayıs'ı Neşeyle Kutladık*” alt başlığı, Havadis'in, 27 Mayıs taraftarlığının örneklerindedir (Havadis, 29 Mayıs 1961, s. 1-5).

Gazete, Demokrat Parti dönemi isimleriyle ilgili eleştiriler de yapmış ve örnek olarak Maliye Eski Bakanı Hasan Polatkan hakkında Millî Birlik Komitesi tarafından yayınlanan yolsuzluklarla ilgili bülteni olduğu gibi aktarmıştır. Fakat haberin girişinde kullanılan ifadeler, ciddi bir itham içermektedir: *“Hasan'ın böreği değil, tepsisi de... (Havadis, 29 Temmuz 1961, s. 1). Bu yayından birkaç gün sonra ise, Refik Koraltan'ın serveti ile ilgili olarak, “Düşüklerin Gayrimeşru Servetleri” başlığı kullanılmıştır* (Havadis, 2 Ağustos 1961, s. 1).

Duruşmaların bitmesi ve kararların açıklanmasının ardından Havadis'in de tek gündem maddesi, duruşmalardan çıkan sonuçlar olmuştur. Verilen idam ve müebbet hapis kararları da dâhil tüm haberler olduğu gibi verilmiş, herhangi bir yorumda bulunulmamıştır. Bunların yanı sıra, resmi makamlarca yapılan Adnan Menderes'in sağlık durumu ile açıklamaları da aynen yayınlamıştır (Havadis, 16 Eylül 1961, s. 1).

Hasan Polatkan ve Fatin Rüştü Zorlu'nun infazlarıyla ilgili haberler de, bir gün sonraki gazetede ilk haber olmuştur. İki ismin de infazdan sonra çekilen fotoğraflarına yer verilmiştir (Havadis, 17 Eylül 1961, s. 1). En son idam edilen Menderes'in haberi de, 18 Eylül tarihli gazetede en üstte yer bulmuştur. Menderes'in, son olarak sağlık kontrolünden geçirilişinin, idama götürülüşünün ve infazın fotoğrafları okuyucuyla paylaşılmıştır. Fakat ilk sayfada, bu

gelişmenin dışındaki konulara da yer ayrılmıştır (Havadis, 18 Eylül 1961, s. 1). İdam günü Menderes'in yaşadıkları ve son sözleri de aktarılmıştır. Haberi verirken kullanılan başlık, gene ilginçtir: "*Sakit Başbakan A. Menderes, 'Hatalarımın, Çocukluklarımın Cezasını Çekiyorum' Dedi*" şeklinde olmuş ve Menderes'in Başsavcı Altay Ömer Egesel'e, kendilerine *hiçbir şekilde kırgın olmadığını* ifade eden sözleri ön plana çıkarılmıştır (Havadis, 20 Eylül 1961, s. 1).

Ancak bu süreçte köşe yazarları, idamları ve mahkeme kararlarını değerlendiren yazı yazmamışlardır.

5. Havadis Gazetesi ve 1961 Anayasası

Havadis'in üzerinde önemle durduğu bir diğer konu da yeni anayasa olmuştur. Anayasa'nın halk oylamasına sunulmasına bir hafta kala "*anayasaya evet*" mitingleri ön plâna çıkmıştır. CHP'nin düzenlemiş olduğu "*Anayasaya Evet*" mitingine geniş yer ayıran Havadis, mitingi "*büyük*" olarak nitelendirmiştir (Havadis, 3 Temmuz 1961, s. 1-5).

Mitingin ertesi günü manşette, "*Taksim Meydanı Müstesna Günlerinden Birini Yaşadı. 'Evet' Mitingi Muhteşem Oldu*" başlığı kullanılmıştır. Haberin ayrıntısında şu sözlere yer verilmiştir:

"Taksim dün eşsiz günlerinden birini daha yaşamış ve CHP'nin Anayasanın halkoyuna sunulması ile ilgili olarak tertiplemediği mitingde, 10 binlerce İstanbullu 'Evet' diye bağırarak gerçek davranışını göstermiştir.

CHP Genel Başkanı'nın Taksim Meydanı'na gelmesi üzerine İnönü'ye sevgi gösterileri yapılmıştır. Meydanı dolduran muazzam kalabalığın devamlı ısrarları üzerine İnönü, İstanbul Kulübü'nün balkonuna çıkarak halkı selamlamıştır.

Bundan sonra coşkun kalabalığın hep bir ağızdan söylediği Gazi Osman Paşa marşı mitingde ayrı bir mana vermiş ve heyecan son haddini bulmuştur" (Havadis, 4 Temmuz 1961, s. 1-5).

Oylamanın yapılacağı gün, "*Türk Milleti Bugün, İstikbaline Işık Tutacak Günlerden Birini Daha Yaşıyor*" manşeti kullanılırken (Havadis, 9 Temmuz 1961, s. 1), sonuçlar ise, "*Millet 'Evet' Dedi*" şeklinde duyurulmuştur. Ayrıca, neticenin yurttan asil bir heyecan yarattığı dile getirilmiştir (Havadis, 10 Temmuz 1961, s. 1).

Kesin sonuçların açıklanmasının ardından "*Oylar Hiçbir Partinin Değil*" başlıklı bir yazı kaleme alan Orhan Seyfi Orhon, bu halkoylamasının bir genel seçim olmadığını ve herhangi bir partiye ayrıcalık tanımayacağını dile getirmiştir. Bununla birlikte, Anayasaya "*Hayır*" demenin de zaten hiçbir kimseye faydasının olmayacağını altını çizmiştir (Havadis, 11 Temmuz 1961, s. 2).

6. SONUÇ

Türkiye'nin II. Dünya Savaşı'nın ardından tam olarak çok partili hayata geçmesi ile birlikte iktidar partisi CHP'nin en büyük rakibi Demokrat Parti olmuştur. Kurucularının eski CHP'li vekiller olduğu Demokrat Parti, 1950

yılında tek başına iktidar olmuş ve ülkeyi 1960'a kadar idare etmiştir. Bu on yıllık dönemde siyasi arenada pek çok tartışma meydana gelmiş, siyasi partilerin aralarındaki mücadeleye basın da karışmıştır. Bazıları iktidar partisinin karşısında bir duruş sergilerken, bazı yayın organları da, Demokrat Parti'yi destekleyen bir yayın politikası izlemiştir. Bu makalenin konusu olan Havadis gazetesi de Demokrat Parti yanlısı bir yayın politikası takip etmiştir. Ayrıca, Cumhuriyet Halk Partisi'ne karşı da, sert bir üslup kullanmıştır.

Ancak, 27 Mayıs 1960 tarihinde gerçekleştirilen darbe sonrası Havadis gazetesi, bu desteğini çekmiştir ya da çekmek zorunda kalmıştır. Bunda, gazetenin o dönemde var olmak için, şartlara kısmen uyumlu davranmak zorunda olması etkili olmuştur. Bu tarihten itibaren yayınlanan haberlerde, askeri yönetimin icraatları olumlu bir şekilde verilmiştir. Bununla birlikte, Demokrat Partililer hakkındaki haberlerde ise, yoruma yer verilmeden doğrudan bilgi aktarımı yapılmıştır. Gazetenin ilgi çeken yönü ise, yayın politikasındaki değişikliği kabul edip bunun gerekçelerini sütunlarında açıklamaması olmuştur.

Neticede, 1960 yılında meydana gelen darbe basın-yayın organlarını da etkilemiş ve yapılan yayınlar, bu etki doğrultusunda olmuştur. Dolayısıyla, Havadis gazetesinin de yaşadığı değişim net bir şekilde görülmektedir. Havadis gazetesinin yayın politikasında şu aşamalar görülmektedir:

- 1 Demokrat Parti'yi desteklediği aşama,
- 2 Darbe sonrası tarafsız kalma görüntüsü verdiği aşama,
- 3 Darbeyi destekliyormuş görüntüsü verdiği aşama,
- 4 Demokrat Parti dönemini eleştirmek zorunda kaldığı aşama.

Havadis gazetesinin yayın politikasındaki dalgalanmalara bakıldığında, siyasi iktidarlara, konjonktüre ve kendilerini destekleyen finans kaynaklarına göre şekil aldığı görülmektedir. Sabit bir felsefesi, düşünce yapısı ve ideolojik örgüsü yoktur. Finans kaynakları ve güç, Havadis gazetesinin yayın politikalarını etkilemiştir. Bir gün önce yanında durduğunun, bir gün sonra karşısında yer alabilmiştir. Bir gün önce övdüğüne, bir gün sonra ciddi eleştiriler yöneltmiştir.

Havadis gazetesi, 27 Mayıs 1960 Darbesi'nden önce CHP ve İnönü ile ilgili haber yapmaz ve İnönü'nün vesikalık fotoğrafına bile yer vermezken, Darbe sonrasında CHP ve İnönü haberlerine geniş yer ayırmıştır.

Ayrıca Darbeden önce yere göğe sığdıramadığı Adnan Menderes, Fatin Rüştü Zorlu ve Hasan Polatkan hakkında; 27 Mayıs darbesinden sonra “düşükler, kahrolsun diktatörler, hırsızlar, yolsuzlar ve nimet dağıtanlar” gibi ifadeler kullanmıştır.

1960 Darbesi'nden sonra Havadis'in yazarlarında değişiklikler olmuştur. Böyle bir durumda, yayın politikası da değişmiştir. Milli Birlik Komitesi'nin ve 27 Mayıs Darbesi'nin aleyhine sayılabilecek yazı ve haberler basında çıkmaya başlayınca, Milli Birlik Komitesi'nin ilk cevabı, “İnkılâp Mahkemeleri'nin kurulması” girişimi olmuştur. İstiklâl Mahkemeleri'nden

hareketle İnkılâp Mahkemeleri girişimi, basını susturma çabası ve güç gösterisi olarak algılanmıştır. Bu durumda basın geri adım atmak zorunda kalmıştır (Toker, 1991, s. 225-227).

KAYNAKLAR

Gazeteler

Cumhuriyet, 13 Ocak 1960.

Havadis, 8, 12, 13, 15, 27 Ocak 1960; 9 Şubat 1960; 26, 27 Mart 1960; 4, 10, 16, 17, 18, 30 Nisan 1960; 16, 27, 28, 29, 30, 31 Mayıs 1960; 1, 3, 9, 12, 16, 25, 26, 27 Haziran 1960; 11, 21, 28 Temmuz 1960; 11, 21 Ağustos 1960; 6, 14, 25, 27 Eylül 1960; 10, 12, 14, 15 Ekim 1960; 1, 2, 24 Kasım 1960; 5, 27 Ocak 1961; 17 Şubat 1961; 21 Mart 1961; 14, 28, 29, 30 Nisan 1961; 19, 22, 23, 25, 29 Mayıs 1961; 26 Haziran 1961; 3, 4, 9, 10, 11, 29 Temmuz 1961; 2, 12 Ağustos 1961; 16, 17, 18, 20 Eylül 1961.

Milliyet, 13 Ocak 1960.

Vatan, 10, 14 Haziran 1960.

Kitaplar

ALBAYRAK, Mustafa, (2004), *Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)*, Phoenix Yayınevi, Ankara.

AYDEMİR, Şevket Süreyya (2010), *Menderes'in Dramı*, Remzi Kitabevi, İstanbul.

BAŞGİL, Ali Fuad (2008), *27 Mayıs İhtilali ve Sebepleri*, Yağmur Yayınları, İstanbul.

BAYRAK, M. Orhan (1994), *Türkiye'de Gazeteler ve Dergiler Sözlüğü (1831-1993)*, Küll Yayınları, İstanbul.

DEMİR, Şerif, Düello (2011), *Menderes ve İnönü, Demokrat Parti'den 27 Mayıs Darbesi'ne Olaylar*, Timaş Yayınları, İstanbul.

KARPAT, Kemal H. (2012), *Türk Demokrasi Tarihi, Sosyal, Kültürel, Ekonomik Temeller*, Timaş Yayınları, İstanbul.

_____ (2013), *Türk Siyasi Tarihi, Siyasal Sistemin Evrimi*, Timaş Yayınları, İstanbul.

MENDERES, Aydın (2012), *Babam ve Ben*, Ufuk Yayınları, İstanbul.

MENDERES, Aydın- AKYOL, Taha (2011), *Demokrasiden Darbeye Babam Adnan Menderes*, Doğan Kitap, İstanbul.

ŞEN, Erdal (2010), *Yassıada'nın Sessiz Tanıkları*, Zaman Kitap, İstanbul.

TOKER, Metin (1991), *Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları 1944-1973, Yarı Silahlı Yarı Kılahlı Bir Ara Rejim 1960-1961*, Bilgi Yayınevi, Ankara.

UYAR, Hakkı (2012), *Türk Siyasal Yaşamında Cepheleşmelere Bir Örnek Vatan Cephesi*, Boyut Yayın Grubu, İstanbul.

EKLER

Resim 1: İsmet İnönü'nün Yeşilhisar ilçesine girememesini duyuran haber, Havadis, 4 Nisan 1960, s. 1.

Resim 2: Başbakan Adnan Menderes'in yaptığı açıklamalar, Havadis, 1 Mayıs 1960, s. 1

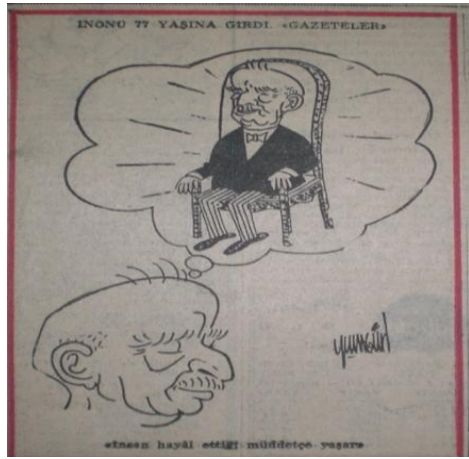
Resim 3: Silahlı Kuvvetlerin Yönetime El Koymasını Veren Haber, Havadis, 27 Mayıs 1960, s. 1.

Resim 4: Demokrat Partililerin Yassıada'da yargılanacağını duyuran haber, Havadis, 20 Temmuz 1960, s.1

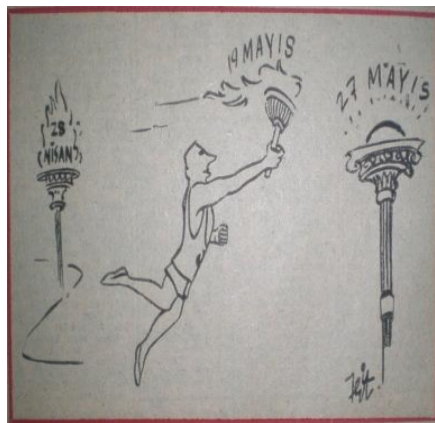
Resim 5: Havadis'in yayım politikasını değiştirmesinin gerekçelerinin izahı, Havadis, 21 Temmuz 1960. s. 1.

Resim 6: İsmet İnönü'nün iktidarı hayal ettiğini kurgulayan bir karikatür, Havadis, 27 Eylül 1960, s. 1.

Resim 7: Havadis'in, Son Havadis gazetesini tenkit eden karikatürü, 9 Ocak 1961, s. 1.

Resim 8: 27 Mayıs 1960 Darbesinin gençlik ile bağlantısını anlatan karikatür, 19 Mayıs 1961, s. 1.

Resim 9: Demokrat Parti sonrası kurulan partilerin akıbetini gösteren karikatür, 26 Haziran 1961, s. 1.

Resim 10: Adnan Menderes'in idamını gösteren haber, 18 Eylül 1961, s. 1.